

A cigány/roma nemzetiségi képzés a váci Apor Vilmos Katolikus Főiskolán

Magyarország sok évszázadra visszanyúló történetében már a kezdetektől fogva találkozhatunk különböző, nem magyar nemzetiségű népcsoportok jelenlétével társadalmunkban. A napjainkban közhelyszerűen sokat idézett „Intelmekben” már Szent István király is felhívta fia, Imre herceg figyelmét a különböző kultúrák egymásra gyakorolt hatásának előnyös vonatkozásaira. A későbbi évszázadok további példákat szolgáltattak a különböző nemzetiségi-kisebbségi csoportok és a többségi társadalom időnként konfliktusoktól terhelt, de általában mindkét fél számára előnyös együttélésére. Ez a jelenség figyelhető meg a magyarországi roma közösségek esetében is (Kállai, 2009). Természetesen rövid dolgozatunknak a kereteit meghaladná az előbbi kérdéskör alapos elemzése, de felesleges is lenne, hiszen számos írás taglalja részletesen az említett problémát (Pl.: Kemény, 1999; Kállai, 2009). Így mostani írásunkban csak arra teszünk kísérletet, hogy az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán működő cigány/roma óvodapedagógus és tanító nemzetiségi szakokról, az itt folyó képzésről adjunk rövid izelítőt.

Zsámbékon [1] már az 1990-es évek elején a Bencze Lóránt főigazgató által irányított intézmény vezetése felismerte: „...megfelelő kiegészítő kompetenciák megszerzésével versenyképessé tehető a tanítói diploma; a magyarországi óvodapedagógus- és tanítóképzés általános minőségének emelését és a korszerű ismeretanyagok flexibilis rendszerben való közlését fel kell vállalni; az eddigi tömeges pedagógusképzést egyre inkább egy differenciálódó, minőségi pedagógusképzés kell, hogy felváltsa” (Michl, 1996: 304–306.). Az előbbiekből fakadóan pedig megfogalmazódott: „... a végzetek a tanítói és/vagy óvodapedagógusi tudás mellett egyéni érdeklődésüknek és elhelyezkedési lehetőségeiknek megfelelően legalább még egy kompetenciakörben szerezzenek megfelelő tudást és készségeket annak érdekében, hogy... képesek legyenek az adott kisközösségek életébe hasznosan beilleszkedni, és a rájuk háruló nevelő, szervező és értelmiségi feladatokat ellátni”(i. m. 304–306.).

Az említett gondolkodásnak köszönhetően az intézmény képzési struktúrája jelentősen bővült, így a kisebbségek kultúrájával történő foglalkozás fontossága is kiemelt szerepet kapott az új koncepcióban. Különösen lényegesnek tartották a hazánkban legjelentősebb lélekszámban élő cigány közösségek kultúrájának

megismertetését a jövődő pedagógus nemzedékkel. Ennek a feladatkörnek a le-téteményese az újonnan, és az országban egyedülálló módon, 1994-ben megalapított Romológia tanszék lett. A tanszék vezetésével Várnagy Elemért bízták meg; Choli Daróczy József az irodalommal, Karsai Ervin a nyelvészettel foglalkozott az újonnan létrehozott oktatási egység keretei között (Elmer, 2001). Munkájuk révén elindult a romológia szakkollégium, sőt a romológiát, mint alaptárgyat, bevezették az óvodapedagógus, tanító, szociálpedagógus és hitoktató szakos hallgatók képzésébe. Néhány év után anyagi és szakmai okok miatt megtorpant a kezdeményezés, és a tanszék működése megszűnt.

A tanszéket 2002-ben Kállai Ernő, az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet Romológiai kutatócsoport vezetőjének irányításával szervezték újjá teljesen más személyi összetétellel, korszerű tudományos alapokon. A már korábban, minden szakon bevezetett általános romológia képzés két félévesre bővült, a szociálpedagógia szakon kisebbségi szakirány indult. Jelentős eredménynek minősíthetjük, hogy a sikeres akkreditáció után, az országban először megindult a cigány/roma nemzetiségi óvodapedagógus és cigány/roma nemzetiségi tanítói szakokon a képzés. A más nemzetiségi képzésekhez hasonlóan olyan szakok (a bolognai reform után szakirányok) jöttek létre, ahol az általános tanító- és óvodapedagógus-képzésben tanított ismeretanyagon túl olyan speciális ismereteket is elsajátíthatnak a hallgatók, amelyek az óvodában, illetve az általános iskolában a roma gyerekek esetében nemcsak a társadalmi integrációt segíthetik elő, de hasznos támogatást adnak ezzel egyidejűleg az identitás megőrzéséhez is. A társadalmi folyamatok figyelemmel kísérése folyamán ugyanis nyilvánvalóvá vált, hogy az oktatásnak, a pedagógusképzésnek jelentős feladata van ezen a területen.

A két pedagógusképzés „speciális”, nemzetiségi tartalma alapvetően három területre összpontosít: a nemzetiségi nyelv és ennek átadása, a népcsoport társadalom- és kultúrtörténete, valamint a korszerű multi- és interkulturális nevelés alapelveinek, az integrációs módszereknek az elmélyítése áll a középpontban. Meggyőződésünk, hogy a cigányság helyzetének pozitív irányú változásához jelentősen hozzájárulhat az iskoláztatás, a modern szakmai és elméleti tudáselemek elsajátítása, valamint a széles körű cigány értelmiségi réteg kialakítása a társadalmi élet különböző szinterein. Ennek a folyamatnak természetesen az anyanyelv és kultúra megőrzésével kell végbemennie. A nemzetiségi (cigány/roma) tanító, illetve óvodapedagógus szak megvalósítása az említett folyamat elindulásában jelentős katalizátor lehet.

A cigány gyermekek nevelése, tanítása kapcsán gyakran emlegetik a pedagógusok speciális felkészültségének szükségességét, amelyet gyakran félre is magyaráznak, misztifikálnak. Valóban szükség van a többirányú felkészültségre, a modern pedagógiai eszközrendszer elsajátítására, de ezt nem a hagyományos sablonok, sztereotípiák révén kell megközelíteni. A gyerekek megismerése, elfogadása, tisztelete nagyon fontos szempontként kell, hogy megjelenjen a ne-

velési folyamatban [2]. A célokat ebből az alapelvből érdemes megfogalmazni. Az óvodapedagógusok esetében „a képzés célja olyan pedagógiai szakemberek képzése, akik elméletileg megalapozott ismeretek, készségek és képességek birtokában képesek az óvodás gyerekek magyar és nemzetiségi anyanyelven történő nevelésére”. [3] A tanító szakon pedig „...legyenek alkalmasak az iskola 1–4. osztályában magyar nyelven valamennyi műveltségi terület feladatainak ellátására, valamint a nemzetiségi (cigány, beás) nyelven szükséges kommunikációra, az 1–6. osztályban a nemzetiségi anyanyelvi nevelés elősegítésére”. [4] Mindkét esetben a „nemzetiségi szakirány egyszerre szolgálja a hallgatók nemzetiségi nyelvi ismereteinek kialakítását és elmélyítését, a szükséges nyelvi kompetenciák elsajátítását, melyet kiegészít a hivatáshoz elengedhetetlenül szükséges cigány/roma nemzetiségi történelem és kultúra (irodalom, gyermekirodalom) megismerése, valamint a sajátos pedagógiai problémákkal küzdő cigány/roma gyerekek integrált iskolai nevelésének elősegítéséhez szükséges ismeretek elsajátítása. A komplex elméleti és gyakorlati képzés szellemében mindezeket egészítik ki az ismereteik átadásához szükséges nyelvpedagógiai eljárások és nyelvátadási, fejlesztési stratégiák, a nemzeti identitás elmélyítésének lehetőségét kínáló módszerek, valamint a cigány/roma családok jobb megismerését elősegítő szociális gyakorlat”. [5]

Az előbbieket figyelembe véve, fontos követelményként fogalmazódik meg a végzett hallgatókkal szemben tehát a cigány/roma népesség történelmének, kultúrájának beható ismerete, a hátrányos helyzethez kapcsolódó pedagógiai kérdésekben való alapos jártasság elsajátítása. A korszerű általános műveltség, társadalmi érzékenység, közösségi felelősségérzet és feladatvállalás szintén lényeges kompetenciaként említhető. Ismernie kell az adott korosztály nevelése során hatékonyan alkalmazható nyelvpedagógiai eljárásokat, nyelvátadási és nyelvfejlesztési stratégiákat, sőt a korai kétnyelvűséggel kapcsolatos problémákra is megfelelő választ kell adniuk. A nemzetiségi szakon végzetteknek képessé kell válniuk nemcsak magyar nyelven, hanem a nemzetiségi nyelven is nevelési feladataik ellátására. Az említettekén túl fontos cél olyan pedagógusok kibocsátása, akik rendelkeznek a nemzetiségi identitás kialakításához, elmélyítéséhez szükséges gyakorlati készségekkel, jártasságokkal, fontosnak tartják a permanens művelődést. Az ilyen pedagógusok megfelelően tudják közvetíteni az egyetemes emberi és nemzeti, illetve nemzetiségi értékeket, az erkölcsi normák tisztelétét.

Az említett gondolkodásmód egyre több pedagógusjelölnél talál „nyitott fülekre”, ugyanis az elmúlt években – figyelembe véve azt, hogy az speciális szakok esetében soha nem beszélhetünk tömegképzésről – egyre többen választották a szakirányt, így a végzetek számá nappali és levelező tagozaton megközelíti a 30 főt. A szociálpedagógusok esetében is minden évben 10–20 fő végzi el a kisebbségi specializációt is. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy a szükségeshez képest ez csupán elenyésző létszám. De addig, amíg nem lesz minden

felsőoktatási intézményben jól képzett, felkészült oktatókkal működő kisebbségi tanszék, és nem vezetik be minden oktatási intézményben kötelező módon a kisebbségi közösségekkel kapcsolatos ismereteket, addig bizony csak az elszántak maréknyi csapatában bízhatunk, hogy a Magyarország sorskérdésének is tekinthető roma integráció kihívásaira tudományosan megalapozott és korszerű válaszokat adjanak, a napjainkban oly könnyen csábító demagóg ötletek helyett.

JEGYZETEK

- [1] A váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola jogelődje a Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskola volt.
- [2] A 2008 őszén Vácott megszervezett konferencián elhangzott előadások összefoglalásaként megjelentetett kötetben is – „Megismerés és elfogadás...” címmel jelent meg – erre próbálják a szerzők felhívni a figyelmet.
- [3] Részletek a cigány/roma nemzetiségi óvodapedagógus, valamint cigány/roma nemzetiségi tanító szakok szakindítási kérelméből
- [4] I. m.
- [5] I. m.

IRODALOM

- Elmer István: A ciszterci rendtől a romológiáig. *Új Ember*. 2001/LVII. évf. 11. szám
- Gasparicsné Kovács Erzsébet: *Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola története*. <http://www.avkf.hu/index.php/hu/magunkrol/toertenet.html> [2010. augusztus 3.]
- Kállai Ernő: Cigányok/romák Magyarországon. Társadalomtörténeti vázlat. In.: Kállai Ernő–Kovács László (szerk.) (2009): *Megismerés és elfogadás – Pedagógiai kihívások és roma közösségek a 21. század iskolájában*. Nyitott Könyvműhely, Budapest. 156–175.
- Kállai Ernő–Kovács László (szerk.) (2009): *Megismerés és elfogadás – Pedagógiai kihívások és roma közösségek a 21. század iskolájában*. Nyitott Könyvműhely, Budapest.
- Kemény István (szerk.) (2000): *A magyarországi romák*. Press Publika, Budapest.
- Michl József (1996): A zsámbéki tanítóképzés története, jelene és jövője. In: Varga Gábor (szerk.): *Tanító- és óvóképző főiskolák az új évezred küszöbén*. Debrecen, 304–306. <http://www.avkf.hu/index.php/hu/magunkrol/toertenet.html> [2010. augusztus 2.]